

բամանկութիւնը քո իմաստութեան առաջ: Իրան է, առաջին տարիները ես կռիւ էի մղում քո դէմ—խաւարը կուրացրել էր իմ աչքերը: Բայց միթէ ես չէի առաջինը Գիւրջըստանի տէրերից ու իշխաններից, որ եկայ քո բարձր դրան շեմը և մերկացրած գլուխս խոնարհեցի քո սրի առաջ: Ո՞վ իւր հետ բերեց թէ Մուխրանի բառոնին, թէ իշխան Յիցային, թէ ըմբոստ Սմբատին և թէ լեռնային այլ պետերին: Երեք օր քաղցած-ծարաւ մենք ընկած էինք քո դրան առաջ և հլու-հնազանդ՝ մահուան էինք սպասում: Դու ներումն շնորհեցիր մեզ, և ես քո կամքով ընդունեցի յաղթական Իսլամը: Այն օրից համարեա քսան տարի է անցել: Յիշիր, ո՞վ Ալլահի սուր, և ասա—ո՞վ է ինձանից աւելի հաւատարիմ ծառայում քեզ: Մուխրանի բառոնը փախաւ Իմերէթ, Յիցան մեռաւ, իսկ չարանհնգ Սմբատը միացաւ անհաւատարիմ Օրբելիանի հետ և թափառում է Եաղլուջի լեռներում՝ յարձակումներ գործելով քո հաւատարիմ ծառաների վրայ, որպէս ինձը գառնների վրայ: Նրանց մօտ են վազում և այն բրիստոնեաները, որոնք առերեսս և իմ կատաղութեան երկիւղից ընդունել են Իսլամը: Նրանց մօտ են ապաստան գտել իմ ձեռքից ազատուած քրիստոնեայ տէրտէրներն ու վանականները: Միթէ ես կը սկսեմ խաղախութիւն բանեցնել քո առաջ իմ մի աղջկայ համար, երբ ես հոգիս, և՛ սուրս, և՛ ոյժս—բոլորն էլ դրել եմ քո յաղթական ոտքի տակ:

Ջէյնաք. Ստորովը իւր ծառայութիւնների հաշիւն է ներկայացնում իւր տիրոջը: Ի՞նչ ես դու, արքայական ոտքի փոշի: Ի՞նչ է քո ոյժը մեր արաբ զինուորների և մեր զըզլբաշների առաջ: Կամ, գուցէ, դու կարծում ես, որ դեռ մինչև հիմայ էլ քո այն վրացի լակոտի՛ն ես ծառայում, որին դուք, իշխաններդ, ստիպում էիք դողալ ձեր կամակորութեան առաջ, որին պահում էիք գահի վրայ միայն այն պատճառով, որ Ամիրխիսթը վախենում էր՝ մի գուցէ՛ իր տեղ գահ նստէ Օրբելիանը, Օրբելիանը վախենում էր Սմբատից, Սմբատը—Յիցայից: Դուք ձեր գիշատիչ ատամներով զանազան կողմեր էիք քաշքշում թագաւորական դահի գորգը. իսկ նրա վրայ, որպէս մի խաղատիկին, նստած էր ձեր տղայամիտ թագաւորը: Սիւլէյմանն իր մի շնչով ընկճեց, տրորեց ձեզ ամենքիդ. նրա սրի լոկ մի շաշիւնից թռան ձեր գլխները՝ որպէս ոչխարների գլխներ: Եւ թող զգոյշ լինեն նրանք, որոնց գլխները դեռ ազատ են: Ողորմած է Սիւլէյման արքան: Օ՛, եթէ նա իմ խօսքը լսէր, վաղուց վրաց իշխաններն ու ազնա-

ւուրները*) քափ-քրտինք մտած՝ գետինը վարելիս կը լինէին արար վերակացուների խարազանների տակ: Իսկ դէռ, որ հարեմի համար ծախեցիր քո խիղճը, դու միայն աղաչում-պաղատում էիր, որ քեզ չզրկեն գինի խմելուց: Դու չգիտէիր թէ գերադասել՝ հարեմը—գինուց, թէ գինին—հարեմից: Եւ, անկուշտ շան նման, ձեռք ու ոտք լիզելով՝ դու ստացար և՛ մէկը, և՛ միւսը: Ինչո՞վ ես դու պարծենում: Նրանով, որ ինքդ գինեմով ու զեղխաբարոյ, վախենալով՝ մի գուցէ պատուից ու կեանքից զրկուես, փորսող ես տալիս անյաղթի ոտքերի տակ: Երանի՛ Իսլամին, որի պահապանը գինու կարաս է կտրած:

Օթար-բէկ. (Աշխատելով կտակ անել) Ծերացել եմ, տիրուհի: Գինին գլուխս տաքացնելով, և՛ բազկիս է ոյժ տալիս՝ ի փառս Իսլամի: Ես այս տեսակ մի չափ էի ընտրել ինձ համար — Ինչքան խմեմ, երկու անքան անհաւատի արեւն թափեմ: Շատ կարելի է, այդ չափը իմ կողմը ծռէ մարգարէի կշեռքի թաթը. օրհնեմ լինի նրա անունը:

Սիւլէյման-խան. Դու ծիծաղում ես, Օթար-բէկ:

Օթար-բէկ. Այո, ծիծաղում եմ, տէր իմ: Միայն շներն ու չարագործներն են, որ չեն ծիծաղում, իսկ մաքուր սրտով մարդը միշտ ժպտալով է ուրախացնում իր պետի սիրտը: Համ էլ տխրելու ինչ ունեմ: Երկնքումն է գրուած մեր ամենիս վիճակը, նրան փոխել չէ կարելի: Եթէ ինձ վիճակուած է զոհ գնալ քո կամ թագուհու զայրոյթին— պատրաստ եմ մեռնելու նոյն ժպիտը երեսիս, որովհետեւ իմ խիղճը մաքուր ու արդար է քո առաջ (անվեհեր նայում է նրա աչքերի մէջ: Լոռնիւն):

Սիւլէյման-խան. (Վերկենալով) Կատարիր տուած հրամաններս: (Աչքերը շողացնելով) Եւ առանց խարդախ ճանապարհների: Ղարա-Իստուֆ... Այսօր դարձեալ զանգակների ձայն հասաւ ականջիս. զահլէս գնացել է այդ ձայնից: Գնա ասա իմ կողմից Վրաստանի կաթողիկոսին, որ ես փոխում եմ իմ տուած իրաւունքը՝ զանգակներ խփելու Սիոնում, Անշխաթում և ամբողջ Թիֆլիսում: Թող առանց զանգակների աղօթք անեն: Այդ էլ լաւ է նրանց համար:

Ղարա-Իստուֆ. Նա առաջ կը բերէ դաշնագիրը, տէր: Վաղը նրանց զատիկն է:

Սիւլէյման-խան. Մարգարէն ասել է—Իսլամը քանդում է ամեն տեսակ դաշնագիր և փոխում է սրտերը: Ասա նրան, եթէ դարձեալ լսեմ այդ ձայնը, կը հրամայեմ թնդանօթներ ձուլել նրանց զանգակներից, իսկ եկեղեցիներն ախոռատներ

*) Ազնաւոր—աղնաւկան:

Այլ դարձնեմ, ինչպէս որ Մետեխի տաճարը վառօդի պահեստ
գարձի (Ղարա-Իւսուֆը խորը զլուկ է տալիս եւ դուրս է գնում):

Օթար-բէկ. էլ ի՞նչու յետաձգել, հոյ մեծդ արքայ: Թոյլ
տուր, ես իսկոյն չափարներս հետ միասին բոլոր զանգակնե-
րը հաւաքեմ ու բերեմ այստեղ, ամբողջ:

Ջէյնար. Դու Թիֆլիսի զանգակների հոգսը մի քաշիր,
Օթար-բէկ: Մենք առանց քեզ էլ կարող ենք այդ անել: Կամ,
գուցէ, նրանք դեռ հանգիստ չեն տալիս քո ականջներին և քո
մէջ դարթեցնում են այն, ինչ որ դու ուզում ես մոռացու-
թեան տալ:

Օթար-բէկ. (Դարձեալ զունատում է եւ զլուխը ծափ է տալիս)
Ո՛հ, Թագուհի: Այն, ինչ որ մոռացուել է—մեռած է, և մեռա-
ծը կենդանացնել չկարողացան նոյնիսկ հազարաւորների
հառաչանքներն ու պաղատանքները, ո՛րք մնաց՝ որ այդ պղնձէ
կաթսաների ձայնը:

Սիւլէյման-խան. Հետեւիր ինձ, Ալ-Ռազաբ: (Դուրս են զը-
նում: Ալ-Ռազաբն ու պահակները հետեւում են նրան):

III

Ջէյնար. (Օթար-բէկին) Սպասիր, Օթար-բէկ: Կամ, կարելի
է, շտապում ես հասնել Օրբելիանի խնջոքին: Ասում են, նա
իր հրոսակների խմբով Թափառում է այստեղ, մօտերքում:

Օթար-բէկ. Ես դաւաճանների մասին մտածել անգամ
չեմ ուզում, Թագուհի:

Ջէյնար. Բայց դու քո մասին հօ մտածում ես:

Օթար-բէկ. Ես դաւաճան չեմ: Ի՞նչով հաւատացնեմ քեզ,
որ ես հաւատարիմ եմ:

Ջէյնար. Ո՛ւմ:

Օթար-բէկ. Իմ տիրապետին և քեզ:

Ջէյնար. Նոյնիսկ երկուսիս:

Օթար-բէկ. (Չհասկանալով) Իմ Թագաւորն ու Թագուհին ան-
բաժան են ինձ համար: (Յանկարծ) Ես հէնց դրա համար էլ չէի
շտապում Գայիանէին բերել Սիւլէյմանի մօտ. ես քո բարեքն էի
ցանկանում, Թագուհի: Մենք, ծերացած մարդիկս, անչափ սի-
րահար ենք մատաղ զեղեցկութեան: Բայց դու ինքդ կամեցար
այսպէս. դու ինքդ ցոյց տուիր Գայիանէին: Ուրեմն մի մեղադը-
րիր ինձ:

Ջէյնար. Նշանակում է՝ դու իմ հոգան էիր քաշում: Շնոր-
հակալ եմ, իմ վաղեմի ծառան: Իսկ ես կարծում էի, նախկին

իշխանական պատուիդ մնացորդն է խօսում քո մէջ: Ձէ որ Գայիանէն քո միակ աղջիկն է:

Օթար-բէկ. Ո՛չ, թագունի...

Ջէյնաք. Գիտեմ: Իմ խօսքը այն միւսների մասին չէ: Մարիամից, Մուխրանի բատոնի դստեր Մարիամից ծնուածը— միակն է:

Օթար-բէկ. (Դողդոջ ծայնով) Միակն է...

Ջէյնաք. Պատմիր ինձ նրա մասին: Նա բարձրահասակ է, վայելչակազմ է:

Օթար-բէկ. Վայելչակազմ է... և բարձրահասակ է:

Ջէյնաք. Ես յիշում եմ նրա աչքերը:

Օթար-բէկ. Օ՛, նրա աչքերը... Ո՛չ, նրա աչքերը լամ չեն, թագունի:

Ջէյնաք. Մեւտ ես ասում: (Օթար-բէկն աչքերը կախում է) Նրա մայրն այնպիսի աչքեր ունէր, որոնց նմանը էլ չես տեսնիլ քո ամբողջ հարեմում:

Օթար-բէկ. Հայրը դատաւոր չէ իր աղջկայ գեղեցկութեան, թագունի: Միայն բնաւորութիւնը տղամարդի բնաւորութիւն է, անվեհեր է և... (ղմուսանալով) գոռոգ: Որսի սիրահար է, անմարդ ձի հեծած՝ դազանի ետևից է ընկնում, թրուշում, սլանում է, ասես, քամի լինի: Վախենում եմ, շահն-շահը չը հաւանի այդպիսի բնաւորութիւն (աղիքսանալով նայում է Ջէյնաքին):

Ջէյնաք. (Աչքը չնկայնելով նրա երեսից) շահն-շահը կը մեղմացնէ նրա բնաւորութիւնը: Երազի պէս յիշում եմ, ինչպէս քսան տարի առաջ նախկին թագաւոր և իմ ամուսին Թէյմուրազը ցոյց տալով քեզ իր մանուկ որդին՝ ասաց—Օթար, թող կիւնդ հարսնացու ծնի սրա համար: Երեւի, դու այժմ աւելի կը գերադասէիր, որ աղջիկդ փոքրիկ վրաստանի թագաժառանգի կիւնը լինէր, քան թէ աշխարհակալի հարեմի դարդը:

Օթար-բէկ. (Նեմքը մթալնած, հայեացքով աղիքսում է, որ նա մեղրանայ իրան) Մենք ամենքս էլ Ալլահի և նրա շուքի ըստորուկներն ենք այս երկրի վրայ:

Ջէյնաք. Ի՞նչ ազատ վրացու պատասխան:

Օթար-բէկ. Դու ինձ փորձում ես, թագունի: Բայց եթէ քեզ համար թանգ է քո որդու յիշատակը...

Ջէյնաք. (Ստանում եմ) Ի՞նչով ես դու լաւ ինձանից: Ի՞նչու իմ որդին, փոխանակ թագաւորելու վրաստանում, նիրհում է գերեզմանում, իսկ քո աղջիկն ազատ թռչկոտում է և ազատ շնչում հայրենիքի օդը: Ես շտապով մոռացայ իմ որդուն, դու էլ շուտով կը մոռանաս քո աղջկանը: Եւ այդ քեզ

համար աւելի հեշտ է: Դու ունես տունուտեղ՝ լի կանանցով, հարճերով ու ստրուկներով, այնտեղ առատ է գինին, այնտեղ տիրում է և՛ հրճուանք, և՛ վայելչութիւն: Դու կը կոչուես և՛ հայր փառիշահի հարճի—էլ ի՞նչ պատիւ է պէտք ուղղահաւատ վրացուն: Իսկ եթէ աղջիկդ կարողացաւ փառիշահի սիրտը շահել և նրա պաղած արիւնը տաքացնել, այն ժամանակ էլ ո՞վ կը համարձակուի ձեռք փալ քեզ, դիպչել քո մէկ հատ մազին: Դու ապերախտ ես թէ դէպի բախտը, թէ դէպի ինձ, Օթար-բէկ: Շտապիր, աղջկանդ բեր այստեղ: Դու մեզ օգնեցիր, որ փառիշահի ոտքի տակ դնենք մի ամբողջ քրիստոնեայ ժողովուրդ, մենք էլ անվարձ չենք թողնի քեզ—մենք էլ քո սիրասուն աղջկանը կը դնենք նրա ոտքի տակ: Իսկ իմ որդին գերեզմանումն է, և ես մոռացել եմ նրան: Ո՞րքան զօրք ունես դու Գորիում:

Օթար-բէկ. Հինգ հազար ձիաւոր:

Ջէյնաբ. Վրացիներ շատ կան նրանց մէջ:

Օթար-բէկ. Համարեա բոլոր հասարակ ձիաւորները վրացիներ են: Արաբներն ու պարսիկները կառավարում են զօրքերը:

Ջէյնաբ. Դու պատասխանատու ես նրանց հաւատարմութեան համար:

Օթար-բէկ. Գլխովս, թագուհի: Նրանք ուրիշ տեղ չունեն գնալու:

Ջէյնաբ. Հապա Իմերէթ:

Օթար-բէկ. Այնտեղ իշխում է Ախալցխայի փաշան: Իսկ թուրքերն ինչո՞վ են առաւել պարսիկներից... (Ուշքի գալով) Այսինքն ուզում եմ ասել վրացիների, քրիստոնեայ ստրուկների համար... Թող նրանք փառիշահի ոտքի հողը դառնան անիծուած սիւնիւնների հետ միասին:

Ջէյնաբ. (Ձսպիլով սրտի զոհունակութիւնը) Վատ ես կեղծաւորում, ո՞վ քաջ Օթար-բէկ: Բայց լմա ես շողոքորթում: Եւ այդ է միայն քեզ փրկողը: Գնա խաղաղութեամբ, Օթար-բէկ: Ես չեմ մոռանալ քեզ: Գնա, խմիր, զուարճացիր, փայփայիր կանանցդ և ծառայիր մեզ հաւատարիմ շան նման: Էլ ի՞նչ ես ուզում, Օթար-բէկ:

Օթար-բէկ. Թող կեանքիդ օրերը երկարեն, թագուհի (ղուրս է դնում՝ զուխը խոնարհած):

IV

Ջէյնաբ. (Խստաբարձ) Իսախանը եւ սա այն Օթարն է, այն անվեհեր Օթարը, Թէյմուրազի աջ թե՛ւ, Վրաստանի առիւծը:

Իսախար. (Ձայնը խուլ ու ծնշուած: Հայեացքը խոր ու կենտրոնացած) Գանի կրակոտ ձին բեռան տակ է, նա ուղտի նման է, նա չի կարող արշաւել: Դէն գցիր նրա մէջքից այդ խայտառակութեան բեռը, և տես, ինչպէս նա կը սկսի խաղալ ու թռչկոտել:

Ջէյնաբ. Նա ինքն է տալիս իր աղջկանն առանց որևէ դիմադրութեան: Նա ինքն է առաջարկում պոկել, փշրել մեր դարաւոր եկեղեցիների զանգակները, այն եկեղեցիների, որտեղ նրան մկրտել են, պսակել են: Ես նրան անպատում էի—նա իմ ոտքի տակի հողն էր լիզում և, որպէս մտրակի տակ ընկած վախուղ շուն, և՛ կաղկանձում էր, և՛ պոչն էր խաղացնում, և՛ գալարում էր: Եւ դա Օթմարն է: Նա ինչ աջակից է նրան: Նա ինչ նեցուկ է... Նա կը դաւաճանէ, Իսախար, նա կը դաւաճանէ:

Իսախար. (Գլուխը շարժելով) Ո՛չ, եթէ որ անցնի մեր կողմը—չի՛ դաւաճանի:

Ջէյնաբ. Ամեն ինչ մեռել է նրա մէջ, ամեն ինչ, բացի արբեցութիւնից, զեղխութիւնից և փառքի ծարաւից: Ստրկութիւնը սպանել է նրա մէջ սիրելու ընդունակութիւնը: Միթէ ամբողջ Վրաստանն էլ այդ վիճակումն է:

Իսախար. Իմացել ես ինչ է պատահել, թագուհի: Սիւլէյման-խանը հրամայում է, որ մզկիթ շինեն Սէյդաբադում: Ժողովուրդը վրայ է թափում, ջարդում կոտորում է քարտաշներին և ինչ որ պատրաստի, տաշած քար է լինում, բոլորն առնում, ածում է ջուրը: Մինչև որ պարսիկները բերդից վրայ են հասնում ջարդի տեղը, ամեն բան արդէն վերջացած է լինում ու ժողովուրդն էլ ցրուած: Հիմայ անիծեալները քաղաքն ընկած՝ դէս ու դէն են վազում, մեղաւոր ու անմեղ չեն հարցնում, տանում են ու Ղարա-Իւսուֆի չար դատաստանին յանձնում: Ունեւորները փողի ջնորհով գլուխները մի կերպ ազատում են այդ ագահ շան ձեռից, իսկ չցանկորները մահուան պատիժ են կրում, եթէ հաւատները չեն փոխում:

Ջէյնաբ. (Վառուած աչքերով) Ո՞վքեր են, ինչ մարդիկ են դրանք:

Իսախար. Շրջակայքի գիւղացիներ, հովիւներ, հայ արհեստավորներ, այգեպաններ, համբարաւորներ—ո՞վ գիտէ, էլի՞ ո՞վ. ժողովուրդ:

Ջէյնաբ. (Կարօտաղին) Իսախար, էլ յետաձգել չեմ կարող, սիրտս չի համբերում: Իմաց տուր Անանիային—թող բեռէ նրան Գորի, Օթարի մօտ: Ես պէտք է տեսնեմ նրան. նա

է իմ յոյսը, իմ սիրտն, իմ արիւնը. նա է Աստուծոյ ընտրեալ զինւորը, Վրաստանի փրկութիւնը:

Իսախար. Ժամանակ է, ժամանակ է:

Ձէյնար. Քաճն տարի է, քաճն տարի, Իսախար. Օ՛, ի՞նչպէս նա թրտփրտում ու լալիս էր, ի՞նչպէս չէր ուզում Անանիայի մօտ գնալ այն անիծեալ գիշերը: Ես պոկեցի նրան իմ կրծքից—և քաճն տարի չէի համարձակում նայել նրա պատկերին... Ո՛հ, եթէ զազան Սիւլէյմանն իմանար, որ նա կենդանի է... Ժամանակ է, ժամանակ է, Իսախար. Իմաց տուր, թող Անանիան մեր զաւակներին բերէ Օթարի տունը: Ես այնտեղ կը լինեմ: Իսկ եթէ Օթարն, իբրև վրացի, դեռ չի մեռել բոլորովին, նա կ'ընկնէ նրա ոտքերը, նրա մէջ կը զարթնէ հաւատարիմ զինւորը, որ պատրաստ է կուել, կեանքը զոհել Աստուծուն, հայրենիքին, մատաղահաս թագաւորին:

Իսախար. Կամաց: Ո՛րքան մօտ է փոթորիկը, այնքան խորն է խաղաղութիւնը: Ո՛րքան մօտ է ժամը, այնքան լուռ պէտք է լինի լեզուն (զուխը բարձրացնելով): Պայծառ է փայլում լուսինը, իսկ Մետեխի ետեից ամպն է բարձրանում: Քամին էլ դադարել է: Լսում ես, ի՞նչ խաղաղութիւն է: Գիշերս փոթորիկ կը լինի:

Ձէյնար. Ա՛խ, երանի՛, երանի՛ շուտ գար այդ գիշերը, այդ անեղ, այդ զարհուրելի գիշերը՝ կրակուած ու բորբոքուած Աստուածային ցաւման շանթերով:

(Բացում է դուռը. դրան մէջ երեւում է Սիւլէյման-խանը: Իսախարը դարձեալ քաշում է բեմի խորքը: Ձէյնարը կանգնած է՝ աչքերը վեր ուղղած, շողում լուսնի փայլով):

V

Սիւլէյման-խան. Այդ դճւ ես, Ձէյնար:

Ձէյնար. Ես եմ, տէր իմ:

Սիւլէյման-խան. Օդը ծանր է, որպէս կապար: Օթար-բէկը գնաց:

Ձէյնար. Գնաց, տէր իմ:

Սիւլէյման-խան. (Նստում է ծախտի վրայ: Առջը կանգնած է Ձէյնարը: Խորքում—Իսախարը) Ձէյնար, ես այլևս չեմ հաւատում նրան: Ալ-Ռազաքին պատուիրեցի, որ ձիաներ և չքախումբ պատրաստէ քեզ համար: Դու կը հետեւես Օթար-բէկին, Ձէյնար: Նայի՛ր, աչքդ ու աւանջդ հարիւր արաւ: Իմացի՛ր ամեն բան (մտածմունքի մէջ է ընկնում):

Ձէյնաք. (Սիւլէյմանի ոտքերի առաջ խոնարհած) Կ'իմանամ, ո՞վ իմ տէր ու տիրակաւն: Մի՞թէ իմ սիրտն ինձ աւելի առաջ չի ասիւ այն, ինչ որ աչքս պէտք է տեսնէ և ականջս լսէ:

Սիւլէյման-խան. Գիշերներն ինչ որ ձայներ են լսուում անկողնիս շուրջը: Աստղերն աղօտանում են, երբ ես նայում եմ նրանց:

Ձէյնաք. (Լարուած ուշով լսում է) Աստղերն աղօտանում են: Իսկ ինձ համար նրանք աւելի և աւելի պայծառ են շողողում: Ես իմ մէջ կրում եմ քո հոգին. ես երկիւղ չունեմ քո կեանքի համար:

Սիւլէյման-խան. Հետեւի՛ր Օթար-բէկի ամեն մի քայլին: Եւ եթէ մի թեթև լուր առնի ականջդ, որ նայարարերութեան մէջ է Եաղլուջի սարերում բռն դրած ապստամբների հետ, կամ որևէ կապ ունի Իմերէթի թագաւորի, կամ Ախալցխայի, կամ Երևանի ճարդարի հետ,—հրամայիր իսկոյն, որ հէնց քո աչքի առաջ սրախողխող անեն դաւաճանին, և նրա արիւնշաղախ գըլուխն ուղարկիր ինձ:

Ձէյնաք. (Հաղիւ զսպած ուրախութիւնով) Հեռո՛ւ թէ մօտի՛կ քեզանից՝ իմ միակ երջանկութիւնը քեզ ծառայելն է, ո՞վ իմ թագ ու թագաւոր: Իսկ իմ սիրոյ միակ վարձը—քո քնդցր հայեացքը, քո ժպիտը, քո հանգիստը:

Սիւլէյման-խան. Ով հաւատում է կնոջը, նա ինքն է իր ձեռքով կտրում այն ճիւղը, որի վրայ նստած է: Բայց քեզ, Ձէյնաք, ես հաւատում եմ, որովհետեւ... եթէ ես կորչեմ, ինձ հետ կը կորչես և՛ դու:

Ձէյնաք. Ի՞նչ եմ անում ես կեանքն առանց քեզ, ո՞վ կեանքիս լոյս:

Սիւլէյման-խան. Քո գեղեցկութիւնն այժմ, Ձէյնաք, աշան օրերի գեղեցկութիւն է. նա չի փրկիլ քեզ... Քեզ ատում են Դիւրջրատանում, այդ պատճառով էլ ես հաւատում եմ քեզ:

Ձէյնաք. Կեանքիս երկիւղից չէ, որ ես աչքիս լոյսի պէս պահում-պահպանում եմ քեզ: Երբ դու Սողանլուխի կուռից յետոյ մօտեցար Թիֆլիսին, ես կարող էի փախչել Իմերէթ, Մենտոյ մօտեցար Թիֆլիսին, ես կարող էի փախչել Իմերէթ, Մենտոյ մօտեցար Թիֆլիսին... Ինքը Մոսկովի թագաւորը խոստանում էր ինձ այն ժամանակ իր օգնութիւնը: Բայց քո համբաւը լցրել էր իմ սիրտը: Քնած թէ արթուն՝ ես քեզ էի տեսնում իմ երազներում, իմ անուրջներում: Եւ, յիշում ես, ես ծոնկ իջած քո նփոյգի առաջ՝ իմ ձեռքով մատուցի քեզ ամբողջ բանալիները: Մահուան և իշխանութեան փայլն էր այդ րոպէին պսակում քո ճակատը: Երբ դու թեքուեցիր դէպի ինձ, ասես, փայլակը շանթեց իմ կուրծքը:—Անապատի առհիւճն է քո առաջ,

—ասում էր ինձ սրտիս ձայնը—Նա յաղթեց, նա տիրեց աշխարհը. ի՞նչ է քո սիրտը, որ դիմադրէ նրա հայեացքին։ Եւ ես հղ՛լը, հղ՛լը տուի քեզ—և՛ հաւատս, և՛ միտքս, և՛ կեանքս, և՛ հոգիս ու մարմինս։ Այնքա անխուփ՝ ես հսկում էի քեզ գիշերնեքը, խոնարհած քո գլխավերևը։ Ես քո բարկութեան և աւերմունքի սլաքներն ուղղում էի այն մարդկանց կրծքերին, որոնք մի ժամանակ մեծացրել ու փայփայել էին ինձ և խոնարհուել իմ առաջ։ Ես՝ Թագաւորի աղջիկս և Թագուհիս՝ սպասաւորում էի քեզ, որպէս ստրկուհի. իսկ դու գիտես, որ ինձ օտար է մահուան երկիւղը և հպարտ անհնազանդ արիւն է հոսում իմ երակներում։ Դու ինքդ էլ հասկացար այդ. երբ քո սիրոյ կիրքը սառաւ դէպի ինձ, դու թոյլ տուիր, որ ես խորհրդակից լինեմ քեզ, մասնակից լինեմ քո գահին և այդ գահը բազմեմ քեզ հետ միասին, քո կողքին։ Բայց ի՞նչ եմ անում ես այդ իշխանութիւնը (խանդոտութեամբ)։ Ես հղ՛լը կը տալի, որ դու առաջուայ պէս Թագցնէիր ինձ մարդկանց հայեացքից, տանջէիր քո խանդոտութեամբ, ենթարկէիր քո ներքինիների հսկողութեան։ Միթէ ես այլևս գեղեցիկ չեմ այնքան։ Միթէ չեմ կարող տալ քեզ այն վայելչութիւնն ու բաւականութիւնը, որ ստանում ես դու քո հարճերից (հազանդութեամբ)։ Բայց դու այդպէս կամեցար—և ես հնազանդեցի քո կամքին։ Ես ի՞նքս սկսեցի հաճոյքի աղբիւրներ որոնել քեզ համար։ Ես քեզ շրջապատեցի դրախտային հիւրինքերով այս երկրի վրայ։ Իմ փափազն էր, որ դու միշտ հանգիստ լինես, որ դու ճաշակես կեանքի վայելչութիւն. իսկ ես... ես... Օ՛, քո վայելչութեան ամեն մի գիշերը մահ էր ինձ համար, մահ։ Դուք, սղա՝ մարդիկդ, միայն սիրային զուարճութիւնների էք ընդունակ, միթէ դուք գիտէք—ի՞նչ ասել է սիրել։

Սիւլէյման-խան. Դու դեռ գեղեցիկ ես, երբ զայրանում ես։

Ձէյնաբ. Ո՛չ, ես դեռ գեղեցիկ եմ, որովհետեւ սիրում եմ քեզ, ուզում եմ ծառայել քեզ... սողալ քո ոտքերի տակ և տիրանալ քո սրտին (փարում է նրա ծնկներով)։

Սիւլէյման-խան. Ինձ դուր եկան՝ երեկուայ ստրկուհու հէքիաթները։ Ուղարկիր նրան ինձ մօտ։

Ձէյնաբ. Մենգրելի իշխանի պարգև՝ Ռուքայայի՞ն։

Սիւլէյման-խան. Չեմ յիշում ես նրանց անունները։ Հետդ բեր և թաղը։ Զով օդ է փչում։ Կարելի է, ականջ դրած նրա հէքիաթներին և քո թառի մեղմ նուագներին՝ աչքիս քուն գայ։ Ես վաղուց է քուն չունեմ։

Ձէյնաբ. (Համբուրելով նրա ծնոքերը) Իսկոյն, տէր իմ, իս-

կոյն (դուրս է գնում. նրան հետեւում է Իսախարը: Դիմացի դռնից ներս է մտնում Ղարա-Խառնը):

VI

Ղարա-Խառն. Ո՛վ արքայ, կաթողիկոսը սուրհանդակների բերանով հրաման ուղարկեց բոլոր քահանաներին ու բերերին *), որ էլ զանգակներ չխփեն:

Սիւլէյման-խան. Պահակներն իրանց տեղումն են:

Ղարա-Խառն. Իրանց տեղումն են, տէր իմ:

Սիւլէյման-խան. Ձիաւոր գիշերապահներն ուղարկուած են քաղաքը շրջագայելու:

Ղարա-Խառն. Ուղարկուած են: Դարպասները փակուած են. իսկ թնդանօթները Մետեխի ամրոցից ուղղուած են դէպի լեռներն ու քաղաքը:

Սիւլէյման-խան. Մզկիթը քանդողներից շատ կան էլի ձերբակալուած:

Ղարա-Խառն. Քսանեօթ հոգու կողերից կեռեր անցկացրած՝ կախել տուի ամրոցի պատերից ի փմոս Ալլահի, Յիսուսի գլուխը կտրեցի ու մարմիններն ածեցի աղբանոց: Երեսունուվեց հոգի էլ նոր բերին:

Սիւլէյման-խան. Էգուց նրանց գլուխներն էլ կտրել տուր Մէյդանում և յայտնիր ժողովրդին իմ հետեւալ հրամանը.—Թող բոլոր բնակիչները մէջքերի վրայ մի-մի տաշած քար բերեն և դարսեն քանդած մզկիթի տեղը: Ամեն մի քարը պէտք է ունենայ կանգունուկէս երկայնութիւն, լայնութիւն և բարձրութիւն: Եօթ օր ժամանակ տուր նրանց:

Ղարա-Խառն. Փառք արդարադատիդ:

Սիւլէյման-խան. Օթար-բէկը ճանապարհ ընկաւ:

Ղարա-Խառն. Հէնց նոր նրա յետևից փակուեցին ամրոցի դարպասները:

Սիւլէյման-խան. Երեք օրից յետ ես ուղարկում եմ նաև Թագուհուն, որ նա սուր աչքով հետևի Օթար-բէկին: Իւսուֆ, դաւաճանութեան հոտ է փչում օդում (Ղարա-Խառնը ցնցում է եւ դէմքը այլալուում): Թագուհուն կ'ուղեկցէ Ալ-Ռազաքը:

Ղարա-Խառն. Ալ-Ռազաքը հաւատարիմ է, բայց յիմար է: Թագուհին խելօք է—Ալլահը երկարէ՛ նրա կեանքի օրերը:

*) Բեր—արեղայ, վանական:

Սիւլէյման-խան. Ի՞նչ ես ուզում ասել:

Հարա-Պաուլ. Նա կը տեսնի ու կը կարդայ այն բոլորը, ինչ որ թագնուած կայ Օթար-բէկի սրտում և նրա շուրջը: Սիւլէյման-խան. Յետոյ:

Հարա-Պաուլ. (Մէջքը կորացրած) Ո՛վ Մերկուրիոսի աչք *), այգլիսի մի գործի համար ես, իհարկէ, կ'ուղարկէի սիրելի կնկանս, բայց օգնական կը տայի նրան և՛ այնպիսի մէկին, որը ձգտում է նոյնպէս սիրելի կին լինել: Ոսկին փորձում են քարով, կինը— կնոջով, ի՞նչ իմաստութեան աղբիւր:

Սիւլէյման-խան. (Սուր հայեացքով նայում է Իւսուֆին) Գնա, քո խորհուրդը լաւ է:

Հարա Պաուլ. (Համբուրելով Սիւլէյմանի ոտքերի առջևի գետինը) Թող քո շուքը սքողէ համայն աշխարհը, ի՞նչ Դեստոնի որդի (զուրս է գնում: Ներս է գալիս Զէյնաբը՝ իր հետ բերելով Ռուքային: Նրանց ետեւից—Իսախարը):

VII

Զէյնաբ. Մօտեցի՛ր, քո բախտաւորութեան գիշերն է հասել, Ռուքայա:

Ռուքայա. (Ահից դողողալով) Տիրապետն ահաւոր է և խստադէմ: Ես վախենում եմ...

Զէյնաբ. (Մօտեցնելով նրան կիսաթեր նստած Սիւլէյմանին) Խոնարհուի՛ր արքայի ոտքերի առաջ, ի՞նչ գեղեցկուհի, և պատմի՛ր նրան հէքիաթներ: (Սիւլէյմանին) Դարձրո՛ւ քո լուսաշող աչքը ներսա վրայ, ի՞նչ յաղթող արքաների: Թարմ վարդ է սպասում քո հայեացքին, որ բանայ իւր անուշաբոյր թերթիկները (հեռանում է դէպի պատշգամբ, նստում է սիւնի մօտ, ստուերում: Իսախարը տալիս է նրան թաղ եւ կողքին նստում, ծնկներն առած ձեռքերի մէջ: Սիւլէյմանն յետ է քաշում Ռուքայայի երեսի քօղը եւ շոյում է նրա մազերը: Ռուքայան նստած է նրա ոտքերի մօտ. ձայնը դողում է. սիրուն երեսը զոննաւ է ահից: Աչքերը պէծին են տալիս):

Սիւլէյման-խան. Ո՞րտեղ ես ծնուել:

Ռուքայա. Զգիտեմ, ի՞նչ տէր: Յիշում եմ, փոքրիկ աղջիկ էի, երբ ինձ բերին Մենգրելիա: Ճանապարհը ծովով էր: Յետոյ մեծացել եմ այնտեղ, լեռներում, ծովի մօտերը:

Սիւլէյման-խան. Ո՞ւմից ես սովորել քո այդ հէքիաթները:

Ռուքայա. Պառաւ կանանցից: Նրանք ինձ սովորեցրին:

*) Մերկուրիոս—մուրախ:

և՛ երգել, և՛ պարել: Ես ամեն բան գիտեմ քո սիրտը շահելու համար, ով տէր: Հրամայիր—պատմեմ քեզ այն հէքիաթը, թէ ինչպէս ծովաբնայ Հողմը և Գուրիայի արքայադուստրը սիրեցին իրար:

Սիւլէյման-խան. Պատմիր:

(Զէյնաբն սկսում է նուագել մի քնքոյշ եւ բուռն կիրք արտայայտող արեւելեան մեղեդի):

Որոքայա. Գուրիայի թագաւորը մի աղջիկ ունէր անբաժն սիրուն, անբաժն սիրուն, որ սարերի ձիւնը կապոյտ էր երեւում նրա լոյս ու ճերմակ պատկերի առաջ. երկար ու ճոխ ծամերը սև սաթից էլ ս՛կ էին. նռան ծաղիկը դեղնում էր նրա կարմրավառ շրթունքների փայլից: Երբ նա խոնարհւում էր փշեայ թփի վրայ, թուփն ալ վարդերով էր ծածկւում: Երբ նա ամբան շոգին ծով էր մտնում լողանալու, ալիքներից յամպարի ու նարդոսի անուշահոտութիւն էր բուրում: Դեռ աղամարդի երես չէր դիպած նրա երեսին: Նրա հանրկու հայրը հարիւրերեք-աչքանի և երկուհարիւրմէկ-աչքանի հսկաներ էր պահապան կարգել նրա չորս բոլորը: Բայց թեթև հովիկներըն իրանց շնչով գովացնում էին նրա այտերը: Եւ ահա նրանք թաւն, սլացան Դաֆ-դադի *) գազաթը և պատմեցին այդ աննշման գեղեցկութիւնն հէնց իրան Գարիին, որը թագաւոր էր բոլոր հողմերի ու զօրաւոր կործանիչ առաքաստանաւորի: Եւ բորբոքուեց սէրը Հողմ-թագաւորի հօր կրծքում. նա փոնց իր սեւթոյր թևերը և սլացաւ դէպի ծով: Եւ այդ գիշեր ծովափ չհասաւ ո՛չ մի առաքաստանաւ: Հողմը դարաւոր կաղնիներով և մայրիներով դուրս հանեց պահապան դևերի աչքերը, քար ու աւազով կուրացրեց նրանց, նա պոկեց թագաւորի աղջկայ պալատի ծածքը, լուսաւորեց գեղեցկուհուն իր թևերի փայլատակումներով և ի՛նչ տեսնի—հիացքից ու բուռն խանդից նրա ուշքը թռաւ—թագաւորի աղջիկը քնքոյշ թաղուած էր հրաշալի և չնաշխարհիկ թռչունների փետուրներից պատրաստած անկողնում (բուռն կրքով, աւելի եւ աւելի համարձակ սկսում է փաղաքշանք ցոյց տալ Սիւլէյմանին): Մաղիների փափուկ, սեւթոյր ալիքները ծածկել էին նրա մարգարտափայլ մարմինը: Լեռնային դալարի անուշահոտութիւն էր բուրում նրա շունչը: Եւ բուռն տարփանքով հառաչեց գեղանի Հողմ-թագաւորը, նրա հառանչանքից ծածանուեցին գեղեցկուհու ծամերը, և Հողմ-թագաւորը տեսաւ... (Յանկարծ լսում է զանգի մի հատ որոշակի, բայց անհամարձակ ու զոդոջուն զարկ: Սիւ-

*) Դաֆ-դադ—էլբրուս լեռը:

լէյմանը խռովուած բարձրանում է թախտի վրայից՝ յենուելով մի ծնոքին։ Ռուքայան երկչոտութեամբ կաշում է Սիւլէյմանին։ Սիւլէյմանի դէմքն արտայայտում է կատաղի զայրոյթ)։

Սիւլէյման խան. (Ահեղ ծայնով) *Ղարա-իւսուլ* (Ղարա-իւսուլը ներս է վազում՝ սարսափից մեռելի գոյն ստացած)։ Այս ի՞նչ է։

VIII

Ղարա-իւսուլ. Մեծագօր տէր. մի զարկ էր միայն։ Կաթողիկոսն անյապաղ սուրհանդակներ ուղարկեց ամեն տեղ։ Նրանցից մէկն ուշացել է... էգուց նրանց *Ջատիկն* է։

Սիւլէյման խան. (Սառն ու հանդիստ ծայնով) Առաւօտեան նամագին կաթողիկոսի գլուխը կը բերես ինձ։ Եւ թող այդ գլխի գոյնն էլ այնպէս լինի, ինչպէս որ նրանց զատկական ձուրի գոյնն է։ Ալ-Ղորանում ասուած է—վարուի՛ր նրանց հետ այնպէս, որ նրանք օրինակ լինեն իրանց յետնորդներին։ Գնա՛ (դարձեալ թեր է ընկնում զահոյքի վրայ՝ դէպի իրան զրաւելով Ռուքայային)։ Ծարունակի՛ր, Ռուքայա։

Խախար. (Ասմացով Ձէյնաբին) Այս քսաներորդ *Ջատիկն* է այսպէս անցնում։

Ձէյնաբ. (Սկսում է նուազել) Վերջին *Ջատիկն* է այսպէս անցնում։

Ռուքայա. (Ծարունակելով հէքիւթը) Եւ գեղանի *Հոդմ-թա-գաւորը* տեսնու...

ՎԱՐԱԳՈՅԻ

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԵՐԿՐՈՐԴ

Օթար-բէկի այգին, Դորու մօտերքում, Գուր զետի ձախ եզերքին: Բեմի խորքի մի մասը բռնում է աշտարակ, որի լայն պատշգամբը՝ զետնից մի շորոս աստիճան բարձր՝ նայում է գէպի այգին: Աշտարակը յենած է կամարակապ սիւններին: Պատերի մէջ երկաթէ դռներ. լուսամուտները վանդակապատ:—Խորքում՝ վարդի և յասմիկի ծաղկավառ թփեր:—Բեմի խորքը ներկայացնում է զետի միւս կողմում գտնուող Ախայցխայի լեռները՝ ծածկուած անտառներով:—Դէպի աջ՝ խաղողապատ ծառուղի, որը հեռանում է խորքը և ծուում գէպի աջ: Ծառուղու համարենս հէնց մուտքի մօտ մի ահագին խոռոչաւոր ընկուզենի: Ընկուզենու տակ՝ զորգներով ու բարձերով ծածկուած լայն թախտ: Վառվառն, արև երեկոյ է. ժամի մօտ վեցն է:

I

Օթար-բէկը մտահոգուած է մէջ ընկած՝ դուրս է գալիս տնից: Նրան հետեւում է Բեսօն, նրա ծառան՝ անվիհեր եւ փոքր ինչ խորամանկ երեսով:

Օթար-բէկ. (Անցնում է զայրացած եւ մտահոգ: Բեսօն կանդնած է՝ անփոթ դիրք բռնած): Ի՞նչ էս, շան տղայ, գլխով կանգընել առաջիս: Դիւիցդ բեզարե՛լ էս, հա՛:

Բեսօ. (Դիւարից հանելով) Մոլորուել է՛մ, տէ՛ր իմ: Թէ որ դու պարսիկ էս, Աստուած չմնի, որ գլխիս հանեմ, թէ որ դու վրացի էս, Աստուած չմնի, որ ծածկեմ:

Օթար-բէկ. Գինի բեր (նստում է թախտի վրայ, ծառի տակ): Մոլորուել եմ... Ես ի՛նքս էլ եմ մոլորուել (Բեսօն քերում է զինի արծաթէ կուլայով՝ արծաթէ մատուցարանի վրայ: Օթար-բէկը կուլան քաշում է զուլիւր. երկար կլկլացնելով՝ խմում է եւ ապա անորոշաբար փրքուելով՝ կուլան յետ է տալիս):

Բեյո. Ասում են, լուսաբացին, առաւօտուայ ժամը հէնց նոր սկսած՝ կաթողիկոսին սպանել են Թիֆլիսում:

Օթար-բէկ. (Մոայ) Սպանել են: Թագաւորը հրամայել էր, որ քաղաքում էլ զանգեր չտան: Կաթողիկոսն էլ իսկոյն հրաման է ուղարկում ամեն տեղ, իսկ իր ժամկոչին մոռանում է հրաման տալու: Ժամկոչն էլ բանից անտեղեակ՝ զարկում է. հէնց առաջին զարկի վրայ կաթողիկոսն ինքն է վեր վազում:

դանգակատուն ու ժամկոչին ցած բերում: Բայց չափարները վրայ են հասնում և...

Բեսօ. Ասել է՝ մէկ անգամ է միայն զարկել:

Օթար-բէկ. Մէկ անգամ:

Բեսօ. Եւ էդ բանի համար կաթողիկոսին սպանել են:

Օթար-բէկ. (Աշխատելով զայրացած երևալ): Բա ի՞նչ:

Բեսօ (Գլուխը կախելով) Ձէ, Էնպէս, ուզում եմ ասել, դէ որ սպանուելը՝ սպանուել էր—թող կաթողիկոսն էլ մեռնելուց առաջ առնէր ու բոլոր զանգերը մէկ անգամից Էնչպէս զըրնգացնէր, որ ձէնը երկինք հասնէր:

Օթար-բէկ. (Յանկարծ սկսում է դռալ, միայն առանց բարկութեան) Ես քեզ շամփուր կը քաշեմ ու խողի պէս սաղ-սաղ կը խորովեմ: Ես քեզ շան ու կատուի հետ մի մեշոկում՝ ջուրը կը գցեմ:

Բեսօ. Երկուսից մէկը, տէր իմ: Կամ կրակը գցիր, կամ—ջուրը: Համա քո կամքն է:

Օթար-բէկ. Գինի (երկար խմում է):

Բեսօ. Ասում են, դժուար թէ քո հարկահանները, տէր իմ, էս անգամ կարողանան մի բեռը ոսկի ու երեք բեռը արծաթ հաւաքել: Բոլոր ժամերը թալանուած են:

Օթար բէկ. Հապա Սուրամի հրէաները: Քիչ ոսկի ու արծաթ ունեն:

Բեսօ. Բայց էլի երեք հաւատի հերիք չի անի:

Օթար-բէկ. (Խոփոռուած դէմքով) Ի՞նչ ես սուտ-սուտ դուրս տալի, խելաւ:

Բեսօ. Սուտ չեմ ասում, տէր իմ: Մատներովս եմ համբուում (Մատները մէկ-մէկ ծալելով): Մենք նրանց կողոպտում էինք, քանի Իսլամը չէինք ընդունել—էդ մէկ: Թուրքերը կողոպտում էին—էդ երկու: Պարսիկները կողոպտում էին—էդ էլ երեք: Ոսկին հօ խիար չէ, որ ամեն դարունքին բանի:

Օթար-բէկ. Հանաքի ժամանակն իմացիր: Մտրակի՞ ես կարօտել:

Բեսօ. Կորչի՞ նրան կարօտողը: Իմ յիմար խելքն է էդպէս վարում, տէր: Առաջ մենք նրանց պլոկում էինք, որովհետեւ նրանք մեր Քրիստոսին չարչարեցին: Իսկ հիմի էլ մենք ենք նրանցից վատ վարւում Քրիստոսի հետ, հիմի ի՞նչ է պատճառը:

Օթար-բէկ. Բեսօ!

Բեսօ. Էն էլ ճիշտ համար—պարսիկներին համար: Նրանք հօ խելի ոչ մի իրաւունք չունեն: Ա՛յ երբ որ ջիուղները նրանցից մէկն ու մէկին կը չարչարեն, էս ժամանակ ուզում ես, կաշիները հանիր:

Օթար-բէկ. Ո՛ւմ պիտի չարչարեն, այ շուն:

Բեսօ. Թէկուզ հէնց դեղնած Սիւլէյմանին:

Օթար-բէկ. (Ջարճուրած՝ վրայ ընկնելով) Պապանձուր, ա-
նիծաւած (փակում է նրա բերանը եւ չորս կողմն է նայում): Չէ, ես
քեզ կանխ եմ տալու:

Բեսօ. (Ազատուելով) Հիմի էլ վեց աղջիկ են ուզում, էն էլ
սիրուն, կոյս-աղջկերք: Ղորդ է, սիրուններ կային մեր մէջ էլ,
համա շատ չքաշեց նրանց կոյս-աղջիկ մնալը: Իսկ էն օրուա-
նից, որ դու ու ես Իսլամի լոյս ընդունեցինք, Քարթալինիան
ղզլաշ բարեկամներով լցրինք ու Վրաստանն էլ Գիւրջատան
ենք անուանում,—էն օրուանից մի անգամ միայն մի կոյս-աղ-
ջիկ տեսայ, էն էլ մի աչքը չիլ էր ու երկու հատ էլ երեխայ
ունէր:

Օթար-բէկ. (Կուշտ-կուշտ ծիծաղելով) Օ՛ճի, Բեսօ, վերջդ
լաւ չի լինի:

Բեսօ. Արդար ապրողի վերջը միշտ վատ է լինում, տէր
իմ: (Ճակով եւ քնի-քնի ծիծաղելով՝ ճեմուղուց դուրս է վազում Գայիա-
նէն: Նա շատ գեղեցիկ է եւ վայելչակազմ. հաղած է արեւելեան տարազի
սպիտակ շոր. երեսը բաց է: Յետեւից ծածանւում է երեսի ծածկոցը):

II

Գայիանէ. Ձեռ գտնի, Մայկօ, չեռ գտնի (երկար քորուում
է): Հայրիկ (միանգամից, լայն բացած թևերով փաթաթւում է Օթար-
բէկի վզով եւ համբուրում է նրան հէնց այն միջոցի, երբ նա Նոր պատ-
րաստում է գինի խմել):

Օթար-բէկ. Այդ ի՞նչ տեղից դուրս պրծար: (Բեսօին)
Կորբի: (Բեսօն հեռանում է):

Գայիանէ. Հայրիկ, Մայկօն գժուել է: Ձեռք չի քաշում
ինձանից. կպել է, ասում է՝ երեսդ ծածկի՛ր. ասես, Ախալցը-
խայի թուրքի աղջիկ լինեմ: Դրանս էլ մի հասալիկ հրէշ են
կանգնեցրել՝ ճվճվան ձայնով. ուզում էի այգին դուրս գամ,
նա ձեռքերը փռած՝ առաջս կտրեց. ինչ որ բլբլում էր... երևի
պարսկերէն էր... ծիծաղելի՛ էր: Ուզեցի մի կողմը հրեմ նրան,
բայց այնպիսի ծիծաղաշարժ երես ունէր... Գժուածի պէս ըս-
կանցի ծիծաղել. թուլացած՝ ընկայ գետին: Օ՛ի, հիմայ էլ ա-
ռանց ծիծաղի չեմ կարողանում յիշել (քորում է):

Օթար-բէկ. (Աշխատելով խիստ լինել) Ի՞նչպէս չես ամաչում,
Գայիանէ: Դու արդէն մեծ աղջիկ ես... Բայց երեխայի բաներ
ես անում...

Գայիանէ. Մի ի՞նքդ պիտի տեսնէիր նրան, հայրիկ...